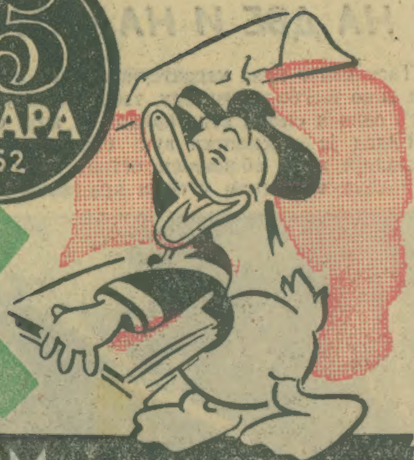
ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 265 — Субота, 26 јануар 1957

WALT DISNEY

ПРИЧЕ О МИКИЈУ И ШИЉИ

И НЕ УДАЉУЈТЕ СЕ ОД КОЛИБЕ! ОПАСНО ЈЕ!

САМО ХРАБРИ И ИСКУСНИ ЛОВЦИ СМЕЈУ ДА ЗАЂУ У ОВУ ШУМУ!

ПРИЧУВАЈТЕ СЕ, МЛАДИЋИ! ОВУДА СЕ ШУЊА ЈЕДНА ПУМА!

КОЛИКА ЈОЈ ЈЕ ШАПА!

ЈОЈ!

ЗАИСТА! НИЈЕ БАШ МАЛА!

ИЗГЛЕДА ДА ЈЕ ТУ СКРЕНУЛА!

ТРАГ КАО ДА ВОДИ ПРЕМА НАШОЈ КОЛИБИ... А МИНИ И БЕЛКА СУ ТАМО!

УХ!

ТАЧНО! ДО САМЕ КОЛИБЕ!

ПОЖУРИМО!

ПОЖУРИМО!

АКО МИСЛИТЕ ДА НАНЕСЕТЕ КАКВО ЗЛО ОВОЈ ДИВНОЈ И ГЛУПКОЈ ЖИВОТИЊИ... ВАРАТЕ СЕ!

КАСНИЈЕ

ДА ХРАБРИМ ЛОВЦИМА НИЈЕ ХЛАДНО НАПОЉУ?

ОВАЈ... НЕ... БАШ НАМ ЈЕ ПРИЈАТНО... ХВАЛА!

WALT DISNEY

ФОСИЛИ

И НА ДВЕ И НА ЧЕТИРИ НОГЕ

Тасманског вука карактерише једна особина која противречи како његовом изгледу, тако и имену које носи: он има „џеп", сличан ономе код торбара, у који ставља младе.

Некад је тасмански вук био веома распрострањен у Аустралији и на оближњем острву Тасманији. Доласком белог човека и појавом у овим крајевима дивљег пса, почело

је његово пропадање. Он је полако потискиван са аустралиског континента и сад се, у веома малом броју, може наћи једино у планинским областима острва Тасманије.

Тасмански вук има још једну необичну особину: може да се креће како на све четири, тако и усправљен на две задње шапе. У овом положају његова сличност с кенгуром постаје још очигледнија. Кад хоће да улови неку животињу, он обично не прелази у отворен напад, већ се радије одлучује за тактику ишчекивања: гони плен, уздајући се у своју изванредну издржљивост, све док прогоњени не падне на земљу од исцрпљености. Тада вуку остаје само да га се дочепа. Ову тактику он примењује чак и против животиња много мањих и слабијих од себе.

»Жртве« цивилизације

Уопште су аустралиске животиње биле те које су најтеже осетиле последице цивилизације. Изоловане милионима година од осталог света, оне су се наједном нашле у неравноправним условима пред извесним врстама агресивних сисара — као што су пас, лисица и мачка — које је цивилизација донела на њихов континент. Тако је на скоро изумирање осуђен аустралиски пругасти мрављи лав, којим су некад врвеле еукалиптусове шуме. Сличан овећем мишу, пругасти мрављи лав је спор и без одбране, па је стога лак плен, нарочито за дивљег пса. Сада се праве планови за стварање колоније ових животињица на Кенгурском Острву.

КАКО ЈЕ ПОСТАО »ВЕЧИТИ КАЛЕНДАР«

У многим европским земљама поклања се и данас велика пажња „вечитом календару", а нарочито временским прогнозама које он даје. Његов утицај је свакако опао од времена кад је он, средином 18 века, претстављао једну од најчитанијих књига у Немачкој, али се и сад прилично тражи, нарочито по селима. То се делимично може објаснити тиме што су сељацима више него икоме потребне дугорочне временске прогнозе, и што, услед извесне конзервативности, више вере поклањају књизи коју су и њихови очеви употребљавали, него прогнозама стручњака.

Занимљиво је да је творац „вечитог календара" имао сасвим друге намере него што је стварање временске прогнозе за све крајеве и за све године унапред. То је немачки калуђер Кнауер, који је живео у једном манастиру у Франачкој. Он је још од ране младости пратио временске промене и дошао до правилног закључка да би се пољопривредни приноси могли повећати кад би се оне узимале у обзир. У његово време владало је у погледу времена мишљење које је потицало још од Птоломеја, а које су Арабљани даље проширили, да време неке одређене године зависи од планете која том годином „влада". Ова такозвана астрометеорологија била је у Кнауерово доба у пуном процвату, па је и он, сасвим некритички, прихватио астрометеоролошки календар, који је садржавао седам планета, за сваку годину у седмогодишњем циклусу по једну. У планете су били убројани и Сунце и Месец, а биле су поређане овако: Сатурн, Јупитер, Марс, Сунце, Венера, Меркур и Месец. Требало је само, веровао је Кнауер, посматрати пажљиво све временске промене у току седам година, да би се добио ослонац за одређивање времена за сваку наредну годину одређене планете.

Од 1652 до 1658 године Кнауер је посматрао и савесно бележио временске прилике из дана у дан. Опште примедбе које је он дао уз белешке о времену — о сеоским радовима и о народном животу — остале су као значајан документ. Иако је напоменуо да се његова запажања о времену односе на околину манастира и на покрајину Франачку, почело се с њиховим преписивањем, па су она постала надалеко позната. Један препис, знатно измењен, стигао је тридесетак година после Кнауерове смрти до неког доктора Хелвига. Он је „планетне године" израчунате од 1600 до 1912 године свео на период од 1701 до 1801 и дао је да се отштампа календар под насловом „стогодишњи календар". Од тог времена доживео је „вечити календар" стотине издања.

Тек 1934 године пронађен је оригинални Кнауеров рукопис, из кога се види шта је уствари био његов циљ. Поређење с данашњим „вечитим календарима" показује колико они од њега отступају. Занимљиво је да је тачност „вечитог календара" у временским прогнозама отприлике 50%. Тако је, например, прогноза за лето 1954 године била нетачна, док је за зиму 1954—1955 тачно погођено да ће бити блага, да ће хладноћа наступити тек у марту и да ће пролеће касно освојити. То и јесте тајна успеха „вечитог календара". Кад би његове прогнозе биле сасвим погрешне, он би већ одавно био одбачен.

Кнауеров рукопис је интересантан и у једном другом погледу. У последње време многе атмосферске појаве објашњавају се утицајем све чешћих атомских експлозија и сматра се да се услед њих клима „пореметила". Међутим, из Кнауерових бележака за седам узастопних година види се да је и тада било и благих и оштрих зима, као и кишних и сунчаних лета.

СУТРАШЊИЦЕ

РОГОВИ - НАЈВЕЋИ НЕПРИЈАТЕЉ

У југозападној Африци, у пространом резервату Луандо-Кванза, који чини саставни део португалске колоније Анголе, живи неколико стотина гигантских антилопа, последњих из своје врсте. То је најређа антилопа на афричком континенту. Мужјаци су црне и беле длаке, а женке смеђе. Имају тако осетљив слух да им је врло тешко прићи.

Највећи непријатељ ове антилопе су — њени рогови. Они имају веома леп облик, а могу бити дуги до метар и по. Није онда чудо што су одвајкада били много тражени и скупо плаћани. Зато су домороци немилосрдно ловили ову антилопу, док је нису свели на мали број примерака. Ни у резервату Луандо-Кванза ове антилопе нису потпуно сигурне, јер је тешко вршити ефикасну контролу над облашћу од 500 квадратних километара.

»Лековити« носорог

Од безбројних крда јаванских носорога, која су некад крстарила југоисточном Азијом, Суматром и Јавом, сад је остала само мала, брижљиво чувана колонија у западном делу Јаве. Ту је окупљено све у свему, четрдесетак носорога.

За разлику од афричког, јавански носорог има само један рог. Његова кожа образује велике превоје на леђима. Чуло слуха и мириса код њега су веома развијени, али му је вид слаб. Као и индиски, тако и јавански носорог изумире пре свега због немилосрдног тамањења коме је вековима био изложен. Рогу, кожи и другим деловима тела ове животиње приписивана су магиска својства. У неким покрајинама осушену кожу и рог туцају у прах и употребљавају као лек против болести и као средство за враћање младости и снаге. Рог је сматран и као противсредство за отрове.

БОРБА ЗА ФЛОРИНУ

ПЛАНЕТУ ОСУЂЕНУ НА ПРОПАСТ

(44) Роман од И. АСИМОВА

Јунц је нервозно шетао, одмахујући главом. Ноћ је била већ прилично поодмакла. Толико је желео да може да спава, а знао је да ће још једном морати да прибегне сомнину.

— Можда сам могао да му припретим употребом силе, као што је Стин предлагао, — говорио му је Абел. — Али, то би био рђав потез. Ризиковали бисмо много, а резултат би ипак био неизвестан. Мада, све док градоначелник није овамо стигао, ни ја сам нисам видео другог начина, сем, разуме се, да апсолутно ништа не предузмемо.

— Не. Нешто се морало учинити. Ипак, уцена као оружје нимало ми се не свиђа, — са жестином одврати Јунц.

— Да. Формално посматрано, то је уцена. Али, шта је требало да учиним?

— Тачно то што сте и учинили. Ја нисам хипокрит, Абеле. Или бар покушавам да то не будем. Ја не могу да осуђујем ваше методе кад намеравам да се користим њиховим резултатима. Ипак, шта је с девојком?

— Њој неће бити нането никакво зло све док се Фајф буде држао погодбе.

— Жао ми је ње. Ја не трпим саркићанску аристократију, и то због свега онога што је учинила Флорини, а ипак не могу а да не жалим ту девојку.

— Као личност, и ја је жалим. Али, стварна одговорност за то лежи на самом Сарку. Чујте, младићу. Да ли вам се некад догодило да изненада пољубите у колима неку девојку.

— Да, — одговори Јунц, с наговештајем осмеха у угловима усана.

— И мени. Додуше, то је било страховито давно. Шта је један украдени пољубац у колима до израз једног од најприроднијих осећања на свету. Ми овде имамо девојку из највишег друштвеног слоја, која се, неком погрешком, нашла у истим колима с једним, рецимо, злочинцем. Он је искористио ситуацију и пољубио је. Без њеног пристанка. И како сад она треба да се осећа? Како њен отац треба да се осећа? Ојађени? Можда. Љути? Увређени? Све то, да. Осрамоћени? Не. Толико осрамоћени да отац буде спреман да прави политичке уступке само да се ствар не изнесе на јавност? Глупост.

— Али, ствар стоји баш тако, — настави Абел — и то може да се догоди само на Сарку. Леди Самија крива је само утолико што је била тако ћудљива и наивна. Не значи ништо што она није знала да је он Флорињанин. Објавити фотографију леди Самије у наручју једног Флорињанина, значило би учинити њен живот и живот њеног оца неподношљивим. Видео сам то по Фајфовом лицу кад сам му показао тај снимак. Додуше, на снимку се не може видети да је тај човек урођеник, али довољно је рећи то на два-три места па ће се вест проширити и у њу ће многи радо поверовати.

— И шта сте најзад постигли? — уздахну Јунц.

— Сутра ћемо се наћи нас двојица.

— Значи да је продужио рок ултиматума?

— Да, и то на неодређено време. На састанак идем лично.

— Зар је тај ризик неопходан?

— Није то никакав ризик. Биће на том састанку сведока. А, поред тога, нестрпљив сам да се нађем у материјалном присуству тог анализатора свемира кога тражите толико дуго.

— Хоћу ли и ја присуствовати? — са стрепњом запита Јунц.

— Да. И градоначелник. Потребан нам је ради идентификовања анализатора свемира. И Стин, такође. Сви ви присуствоваћете састанку у тродимензијалној персонификацији.

— Хвала вам.

— А сад, — рече Абел прикривајући зевање — морам мало да отспавам.

* * *

Откако је тродимензијална персонификација усавршена, важни састанци ретко су одржавани лице у лице. Фајф је чак осећао да у личном присуству старог транторијанског амбасадора има нечег што се коси с појмом пристојности. Абел! Тај излапели старац у неугледном оделу иза кога стоје милиони планета. Јунц! Црнокожи уљез који је својим мешањем и довео до ове кризе. Стин! Издајник! Боји се да се сретне с његовим погледом. Градоначелник! Најтеже је било погледати у тог човека. То је, значи, тај урођеник који је својим додиром упрљао његову кћер и кога од његове освете штите зидови транторијанске амбасаде.

Само да Самија није... Али, на то не треба мислити. За све је сам крив. Он је подржавао све њене ћуди и сад не треба за то да је криви. Није ни покушала да се оправда и умањи своју кривицу. Испричала му је потпуну истину о својим покушајима да се игра шпијуна и о жалосном крају те игре. Имала је пуно поверење у његово разумевање. И она ће га имати. Имаће га чак и ако се због тога буде морала срушити читава зграда коју је тако дуго градио.

— Овај састанак ми је наметнут, — прозбори најзад. — Не видим о чему бих ја

имао да говорим. Ја сам овде да слушам.

— Верујем да би Стин желео да први говори, — рече Абел.

— Ти си ме натерао да пребегнем Трантору, — збуњено-дрско поче Стин. Тиме што си прекршио принцип аутономије. Ниси могао очекивати да ћу то мирно примити.

— Пређите на ствар, Стине, — прекиде га Абел. — Изјавили сте да имате нешто да кажете. Реците онда.

— И хоћу. Одмах сада. Ја, разуме се, не мислим да се претстављам као неки велики детектив, што Фајф за себе мисли, али ја умем да размишљам. Заиста. И ја сам размишљао. Фајф је јуче испричао причу о неком тајанственом издајнику кога је назвао Иксом. То је заиста била само прича измишљена с циљем да он прогласи ванредно стање и укине аутономију. Али, мене није могао да превари.

— И тај Икс уопште не постоји? — мирно упита Фајф. — А зашто си онда побегао? Друга оптужба није потребна.

— Тако? Заиста? — повика Стин. — Видиш, ја бих побегао из куће која гори чак иако нисам лично видео ватру.

— Настави, Стине, — рече Абел.

— И онда сам помислио: чему та читава замршена прича. Није Фајфова особина да испреда замршене приче. Ми га знамо. Нема он толико маште. Значи, прича је истинита. Мора да је истинита. И онда, чињеница је да су на Флорини убијене неке патролције, мада је Фајф у стању да и то мирне душе учини. Остаје једино питање: ко је Икс? Ја нисам. А признајем да то може бити само један од нас великих племенитих. Који? Ко је од нас покушао да искористи причу о анализатору свемира да би заплашио остале и примораo нас да се приклонимо Фајфовом самовлашћу. Рећи ћу вам ко је Икс. Он је Икс! Племенити од Фајфа! Он је нашао тог анализатора свемира. Он га је уклонио кад је на нашем састанку од пре годину дана видео да нас његова глупа прича није нимало импресионирала и сад га је опет извукао на светлост дана да би извео државни удар.

— Да ли је већ завршио? — обрати се Фајф Абелу. — Ако јесте, нека се уклони. Само његово присуство претставља увреду за једног нормалног човека.

— Имате ли што да приметите на ово што је Стин рекао? — запита га Абел.

— Разуме се да немам. На то не вреди одговарати. Тај човек је обичан очајник.

— Не можеш ме се само тако отрести, Фајфе! — повика Стин. — Слушајте! Он нам је рекао да су његови људи нашли податке о том анализатору свемира у лекаревој картотеци. Рекао је да је тај лекар био жртва саобраћајне несреће неколико дана пошто је установио да је том анализатору одузето памћење. Рекао је да је лекара убио Икс да би идентитет анализатора свемира и даље остао тајна. Ето шта нам је рекао. Питајте га да ли је тако било.

— Па шта ако и јесте? — запита Фајф.

(Наставиће се)

КОЛУМБО ЈЕ ОТКРИО АМЕРИКУ, А С ЊОМ И ЧОКОЛАДУ

Историја чоколаде, тачније речено какаоа, везана је за откриће Америке. Колумбо је, приликом свог четвртог путовања у Нови свет, маја 1502 године, био први Европљанин који је видео бобице какаоа. Њих су урођеници налазили на обалама Јукатана и доносили на шпанске бродове. Код Индијанаца је чоколада служила за справљање изврсног напитка и, истовремено, као средство плаћања. Колумбо се одушевио овим напитком.

Још код старих Астека, плодови какаоа употребљавани су за справљање мирисног напитка. Но, тек су Маје почеле да систематски гаје какаово дрво ради његових бобица, од којих су справљали течну чоколаду. За правог проналазача чоколаде сматра се Квецалкоатл, деда моћног краља Туле, који је први гајио „какахуаквахитл“ и кога су Маје сматрале за „баштована раја“. Дуго се порекло назива чоколада погрешно приписивало речи „шоко“, која одговара звуку приликом млаћења плодова какаоа. Данас се зна да је какао реч мексиканско-астечког порекла (какахуатл), а да чоколада води порекло од речи Маја ксокоатл.

Мада је Колумбо први од Европљана открио чоколаду и осетио укус ароматичног напитка, тек је Кортес, 1519 године, пренео веће количине какаовог плода у Шпанију. У почетку је напитак справљан по индијанском рецепту, без кувања, уз додатак ваниле, бибера и меда. Он је био толико хранљив да је Бернал Дијаз дел Кастиљо писао: „Кад се

попије пехар овог напитка, може се путовати без хране и не осећајући умор читава 24 часа“. Забележено је да је Монтезума угостио Кортеса и његове људе са 500 пехара чоколаде. Чоколадно масло су Индијанци употребљавали као лек, а њихове жене као средство за улепшавање.

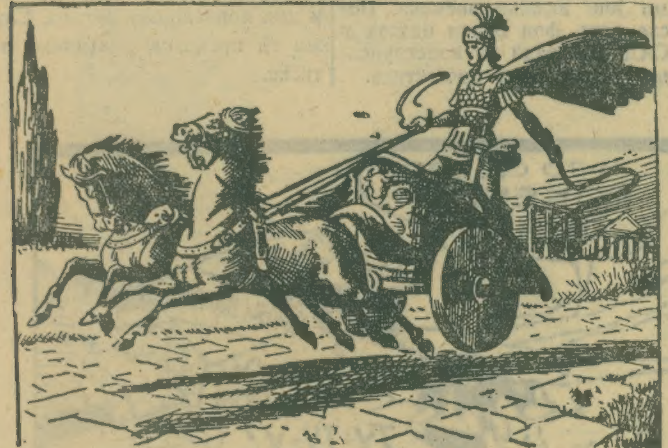
У почетку је начин справљања чоколаде био доста примитиван. Усавршили су га доцније шпански свештеници, који су били докони људи и велики сладокусци. Они су течном какаоу додавали шећер, цимет и анис. У том облику, чоколада је постала уобичајени напитак у свим манастирима.

Италија је била прва европска земља коју је освојила чоколада. Дуго није могла да стекне право грађанства, јер је клер тврдио да она није посна. Из Напуља је чоколада прешла у Немачку, где се одомаћила средином 17 века. Ришеље је тврдио да је чоколада одличан лек против јарости и лошег расположења. У Француској је Луј XIV, 1659 године, дао краљичином официру Давиду Шају патентно писмо којим му осигурава привилегију производње и продаје чоколаде. Чоколада је убрзо постала цењено пиће на свим француским дворовима и по богатим домовима. Ипак, све до 1700 године, чоколада се справљала искључиво у домаћинствима, а тек почетком 18 века почиње се помишљати на њену индустриску производњу. Прва индустриска предузећа за производњу чоколаде основана су у Француској, 1770 године. Техника производње чоколаде у чврстом стању, сличне данашњој, усавршена је 1815, у Немачкој, а млечна чоколада произведена је први пут 1862 године.

Данас се у свету производи годишње 750 милиона килограма чоколаде.

Путеви — симбол цивилизације

Уколико дубље залазимо у почетке историје човечанства, путеви се све више указују као обележје и симбол цивилизације. Старе државе: Асирија, Халдеја, Мисир, Индија биле су испресецане путевима које су градили и одржавали многобројни ратни заробљеници који су постали робови. У томе су најдаље отишли Римљани. Из Рима је полазило седам великих друмова. Они су се рачвали на све стране империје, допирући до граница најудаљенијих провинција. Па и данас понегде модерни путеви пролазе трасама које су просекли стари римски градитељи. Да би се између централне власти и војних управитеља провинција одржавала стална веза, Римљани су били установили релејну службу.

WALT DISNEY'S

ВЕЛИКА ПОТЕРА ЗА ЛОКОМОТИВОМ

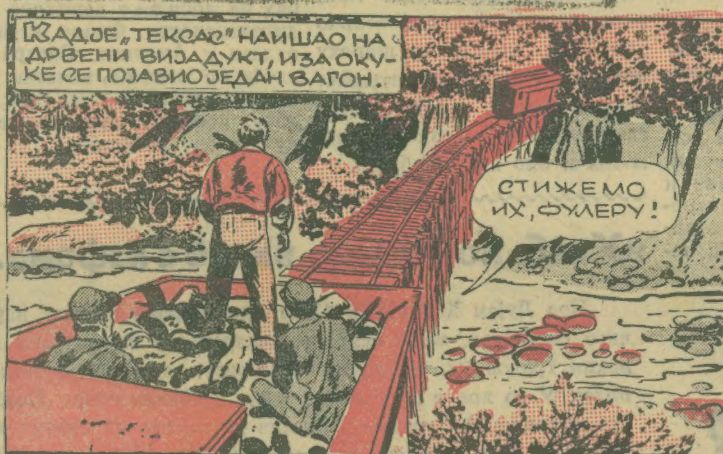

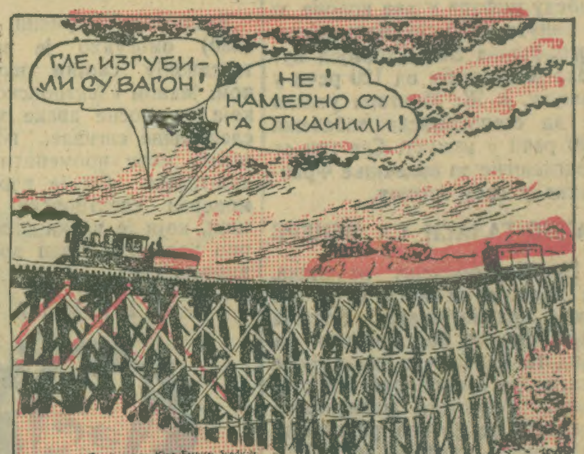

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

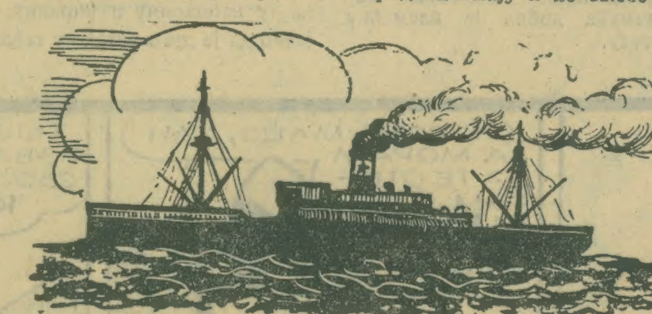
Путнички и теретни бродови

На мору се могу видети многобројни и разноврсни пловни објекти: обични моторни чамци, ратни бродови, мали теретни и путнички бродови, затим средњи и велики бродови који плове у далеке земље, преко Атлантског и Тихог Океана.

Путнички бродови су они који превозе више од дванаест путника, не рачунајући сталну посаду брода.

Сви они који су били на нашем приморју гледали су свакодневно како уз обалу плове разноврсни путнички обални бродови, а највише се запажају наши нови бродови: „Његош”, „Назор” „Вук” и „Шантић”. Има путничких обалних бродова који предузимају и дужа путовања, а то су они који саобраћају унутар већих затворених мора, као што је Средоземно. Ти бродови обилазе мање-више готово све луке у средоземним земљама.

Путнички бродови дуге пловидбе излазе из Средоземног Мора и крећу у Јужну и Северну Америку, Индију, на Далеки Исток итд. Ти бродови направљени су тако да путовање буде што угодније. Осим тога, они не могу путовати у свим правцима, јер нису на исти начин грађени. Они који су јачи путују пределима у којима често владају снажне буре, а слабији тамо где тих бура нема.

Велики путнички бродови који саобраћају између лука Северног Атлантика и Њујорка прави су градови. Имају огромне палубе за шетњу, заштићене од сунца, затим игралишта, базене, за купање, ресторане, сале за играње, биоскопе и готово све друго што може да се добије у једном модерном граду. Такви су бродови: „Квин Мери”, „Јунајтед Стејтс”, „Либерте” итд.

Теретни бродови су они који превозе дванаест или мање путника, а остали део брода за узима товар. Има много врста теретних бродова.

Теретни бродови који плове уз обалу имају од 200 до 500 тона, а велики прекоокеански бродови имају и по 12.000 тона. Поред ових, постоје и специјални теретни бродови који преносе одређену врсту робе: руду, дрво, месо, воће, нафту, бензин, возове, каблове које полажу итд.

Специјални теретни бродови за превоз меса, банана и друге лако покварљиве робе имају постројења за одржавање потребне температуре, а бродови за превоз возова, такозвани трајекти, имају шине у својој утроби, па у њих може да се смести и превезе преко мора цела једна композиција.

ОРХЕСТРИОН

Орхестрион је назив за неке музичке инструменте. Тако се тим именом назива оргуља са жицама коју је пронашао опат Фоглер, у Амстердаму, 1789 године. Сличан овоме је и инструмент са жицама и цевима у облику флигла, а пронађен је у Прагу, 1791 године. Најзад, орхестрион је назив и за велики аутоматски музички инструмент који је пронађен 1851 године у Дрездену.

КАКВИ СУ ТО ПРИМ-БРОЈЕВИ?

Прим-бројеви су они који се не могу делити без остатка ни с једним другим бројем сем јединицом. Такви су: 7, 11, 13, 17, 19, 23, итд.

ШТА ЈЕ ТУРМА?

Турма је латинска реч, а то је назив за одред од 32 коњаника у војсци старих Римљана. Заправо, то је била најмања коњичка тактичка јединица.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

РЕКОРДЕР БЕЗ СВОЈЕ ВОЉЕ

Британски пилот Рој Ватсон изненада је, заједно са седиштем, избачен из свог млазног авиона, са висине од 14.000 метара. Једина озледа коју је притом задобио био је прелом чланка. И без своје воље, Ватсон је потукао британски рекорд у падању са седиштем, који је до тада износио 13.000 метара.

ОБА УВА НИСУ НА ИСТОЈ ВИСИНИ

Оба ува не налазе се на истој висини код свих људи на свету. Код 83 отсто њих десно уво је усађено нешто мало више од левог. Тако бар тврди шведски професор Ларс Ериксон, на основу својих дугогодишњих истраживања.

НАЈБОЉЕ У СВОМ ПОЗИВУ

Приликом 47-ог конгреса Савеза друштава стенографа и дактилографа Француске и њених прекоморских поседа, који је одржан у Анверсу, од женских учесница три су показале заиста изванредну способност. Францускиња Фромажо са рукописа је прекуцала табелу цифара у две колоне за 9 минута и 20 секунди; дактилографкиња Зегл-Габријел куцала је брзином од 120 речи у минуту, а Ж. Монтари успела је да стенографски забележи 190 речи у минуту. Све три су проглашене за правакиње Француске у свом позиву.

РАДИО-ТАЛАСИ СА ВЕНЕРЕ

Према мишљењу научника, са Венере се могу чути три врсте радио-таласа. Постоје радио-таласи који потичу од топлоте на Венери, за коју се сматра да износи око 118 степени. Резултати испитивања показују да јачина радио-сигнала опада уколико је слабије загревање од Сунца, што значи да је тада и температура нижа.

Према испитивањима друге групе астронома, са Венере нам долазе две врсте таласа. Једни личе на таласе проузроковане атмосферским непогодама и трају веома кратко време, неколико делића секунде. Дужина једних таласа је око 11 метара, а других око 3,15 сантиметра.

МЛЕКО И ВИТАМИН Б-12

Према истраживању америчког Одељења за пољопривреду, у крављем млеку налази се витамин Б-12, познат као средство против малокрвности. Овај се витамин ствара у крави само ако је она узимала храну у којој има довољно кобалта. Пастеризацијом млека овај се витамин не уништава, нити му шкоди ако млеко три дана стоји у фрижидеру. И у сиру има овог витамина, само не у свакој врсти подједнако.

ГУМА ОТПОРНА НА ВИСОКУ ТЕМПЕРАТУРУ

У Америци је произведена нова врста гуме. Она може да издржи температуру од 65 степени испод нуле до 260 изнад нуле. Према изјави стручњака, ова гума наћи ће широку примену првенствено као изолациони материјал у авионима на млазни погон.

ДЕСЕТ ВЕЛИКАНА САВРЕМЕНЕ НАУКЕ

Иза сваког великог проналаска у науци налази се човек који је цео свој живот и све своје интелектуалне снаге посветио томе да „отме" од природе још једну њену тајну.

Упркос томе, наћи ће се много људи који знају имена десетине мало или нимало значајних људи, а који никад нису чули за научника чији је антибиотик можда спасао баш њихов живот, или чији је проналазак изменио свет у коме живимо. Претстављамо вам стога десеторицу великана савремене науке. Жалимо што нам скученост простора не дозвољава да поменемо и многе друге чији је допринос науци можда исто толико велики и значајан.

А—ЈЕДНАЧИНА

Алберт Ајнштајн (1879-1955), вероватно највећи ум нашег времена, најпознатији је по својој теорији релативитета. Његова једначина за претварање масе у енергију ($E=mc^2$) нашла је своју потврду у првом контролисаном нуклеарном реактору и приликом експлозије прве атомске бомбе. Математичар и физичар, носилац Нобелове награде и познати хуманиста.

ТЕЛЕВИЗИЈА

Владимир Зворикин (рођен 1889) омогућио је модерну телевизију својим иконоскопом, једном електронском цеви која светлосне зраке мења у електричне сигнале, који се, затим, могу променити у радио-таласе. Он је израдио и модеран електронски микроскоп, који је научницима отворио прозор у један дотле невидљив свет.

ХЕМИЈА

Линус Карл Паулинг (1901) добио је 1954 године Нобелову награду за хемију, и то за свој рад који се односи на нуклеарне снаге које држе заједно честице једне материје. Радио је на испитивању структуре протеина и хемиских веза, а недавно је објавио да ће остатак живота провести у тражењу хемиских узрока душевних болести.

МЛАЗНИ АВИОНИ

Сер Френк Витл (1907) конструисао је прву ефикасну турбо-млазну машину. Његов млазни авион, испробан 15 маја 1941 године, достигао је висину од 7.700 метара и постигао брзину од 360 миља на час. Међутим, Френк Витл увек истиче да он није проналазач млазног погона, већ да је само практично применио тај принцип. За своја постигнућа добио је племићку титулу.

ПЕНИЦИЛИН

Сер Александар Флеминг (1881-1955) доживео је да види како његов проналазак, пеницилин, спасава животе које би иначе уништиле убилачке стрептококе. Спасоносне гљивице, које је Флеминг открио још 1928, нашле су широку примену у медицини петнаест година касније, у току Другог светског рата — кад је пеницилин и био најпотребнији.

АТОМСКА ПЕЋ

Енрико Ферми (1901-1954) одиграо је одлучујућу улогу у стварању прве атомске бомбе. Овај физичар, родом Италијан, добио је 1938 године Нобелову награду за физику за свој рад на добијању вештачке радиоактивности. Ферми касније одлази у Америку. Сматра се да је он означио почетак „атомског доба" кад је, 1942 године, произвео прву нуклеарну ланчану реакцију.

ГЕНЕТИКА

Херман Јозеф Милер (1890) најпознатији је по својим радовима из области генетике. Године 1926 открио је да јака зрачења могу да изазову мутације код животиња. Нобелову награду за медицину и физиологију добио је 1936 године. Недавно, Милер је упозорио човечанство на веома опасно генетичко дејство које на људски организам има радиоактивни пепео настао приликом проби с водоничном бомбом.

ПОЛИО-ВАКЦИНА

Јонас Едвард Салк (1914) задобио је поштовање и дивљење читавог света због свог проналаска вакцине против дечје парализе. Доктор Салк почео је свој рад на овој вакцини 1950 године. После дугог испитивања и клиничког проверавања, Салкова вакцина проглашена је за „сигурну и ефикасну". Салк је професор бактериологије на универзитету у Питсбургу.

РОБОТИ

Норберт Винер (1894) сматра се оцем кибернетике, математичког схватања управљања, комуникације и организације, која је омогућила огроман напредак у конструисању разних аутомата, електронских „мозгова" и радара. Аутоматске фабрике будућности оствариће се захваљујући углавном Винеровом доприносу науци. Винер је по струци математичар.

РАКЕТЕ

Вернер фон Браун (1912) творац је ракете V-2. Захваљујући углавном том његовом проналаску, данас је лет у свемир и одашиљање повог Земљиног вештачког сателита само још питање времена. После рата, фон Браун одлази у САД, где ради на конструисању дигированих пројектила.

»Хлеб по моди«, »хлеб с кафом«...

Под Лујем XIV (1638—1715), док широки слојеви, нарочито сељаштво, живе оскудно, пекарство у француским великим градовима, специјално у Паризу, доживљује снажан полет. У то време догодио се један необичан спор. Пекари су, отстрањујући мекиње, почели да производе веома мек бео хлеб, који се много трошио за доручак у богатим породицама. Хлеб је мешен без квасца. Сазнавши за то, извесни људи су одредили комисију, чији су чланови после „дугих испитивања" донели закључак да треба месити само такав хлеб, јер је квасац у тесту штетан по људско здравље!

С друге стране „извесни угледни људи онога времена одмах су створили супротан „фронт" — против белог хлеба. И тако, немајући већих брига, спорили су се око ствари које данас изгледају сасвим чудне.

Крајем 17 века пекари све чешће чине „проналаске" у свом занату. У то време производе се многобројне врсте хлеба: „краљичин хлеб", који је волела Марија Медичи, „Монторонов хлеб", назван по познатом финансијеру за кога је Корнеј написао „Сину", „Сеговљански", мешен с млеком, „хлеб из Жантијиа", прављен с маслом, а постојали су и „војвоткињин хлеб", затим „хлеб с кафом", „хлеб по моди", итд. Све су то били врло скупи хлебови, којима су задовољавали своје прохтеве богати сладокусци. У време оскудних и гладних година, повлашћени су уживали у луксузном пециву, док је народ јео нешто што је мало личило на ту неопходну намирницу, а по укусу било је тако непријатно да је дуго остало у сећању.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

У СВЕТУ ИМА СВЕ МАЊЕ РУЖНИХ ЉУДИ?

Сваке године у малом енглеском приморском летовалишту Саутленду одржава се једно необично такмичење. Сви ружни људи и жене из целог света могу да узму учешћа на конкурсу, где прву награду добија најружнији међу њима. Но, изгледа да је последњих година ово такмичење запало у кризу. Наиме, организатори се жале да број учесника на конкурсу стално опада, што можда значи да је ружних људи на свету све мање. Још и сад се они с носталгијом сећају наказног Боба Мек Дејда и ненадмашног по ружноћи Мађара Замојског, од којих су се плашила деца на улици. Њих двојица, ипак, не претстављају ништа у поређењу са чувеним Едвардом Кордом, који је могао да стави у уста четири лопте за голф, или са Вилијамом Морисом, који је то исто могао да учини са својом песницом, и да још пева уз пратњу музике. Има наде да ће овогодишњи победник, Алан Фокс, повратити донекле стару „славу" саутлендских такмичења, јер је, кажу, неколико гледалаца пало у несвест кад се он појавио на подијуму — толико их је запрепастио својом ружноћом.

ЖЕЛЕЗНИЧКИ ВАГОНИ ЗА ТУРИСТЕ

Почев од 1958 године, француске железнице завешће нарочите вагоне за туристе. Вагони ће бити дуги 28 метара, имаће два спрата и моћи ће да приме 88 путника. Вагони ће имати дизел-моторе, који ће им омогућити да савлађују велике успоне без успоравања. Захваљујући стакленом крову и зидовима, туристи ће моћи у пуној мери да уживају у природним лепотама крајева кроз које пролазе.

ЗА БОЉЕ ИСКОРИШЋАВАЊЕ ШУМА

Стручњаци универзитета Рацерс, у САД, извршили су један занимљив опит. Они су из авиона прскали младу шуму вештачким ђубривом, с циљем да се убрза њено развијање, како би се што раније могло прићи искоришћавању у индустриске сврхе, као и за друге потребе. Прскало се мешавином азота, фосфора и калијума. Резултати су показали да је растење убрзано од 40 до 65%.

ЛУКСУЗНИ ТЕЛЕГРАМИ

У Француској је, у оквиру пошта, заведена служба такозваних луксузних телеграма. Уз допунску таксу од сто франака, пошиљалац може захтевати да телеграм буде уручен на нарочитој хартији или картону, у лепом и укусно илустрованом коверту. Постоји неколико врста илустрација, према врсти телеграма. Лептирови и цвеће биће за телеграме који се шаљу поводом рођења или венчања а мртво лишће за изјаве саучешћа.

КАКВА ЈЕ ТО КУНСТДРУК-ХАРТИЈА?

Кунстдрук-хартија је хартија превучена казеином, глатка је и има порцелански изглед. Служи за прецизне уметничке отиске.

ПРИЧА о једној ноћи

Последњих дана децембра 1942 водила се жестока борба за јако утврђени Теслић, који су држали Немци, четници и усташе. Сломивши отпор непријатеља, борци Прве пролетерске дивизије ушли су у град и у ослобођеном Теслићу прославили почетак Нове 1943 године.

У овом чланку, учесник догађаја Радомир Петковић прича о ноћи уочи ослобођења Теслића.

Суморна децембарска ноћ 1942 године. Село Кулаши, у коме је смештен штаб Прве пролетерске дивизије, обавила је хладна, дубока тама и тишина. Ноћ је пуна притајена страха. Покоји пут чује се лавеж паса.

И док је у селу све мирно, у штабу Прве пролетерске дивизије ври. Курири са свих страна доносе извештаје о борбама с непријатељем око Челинца, Црног Врха, Прњавора и Теслића. Стижу вести и о успесима других пролетерских и ударних дивизија у долини река Лашве и Босне, код Жепча, Зенице, Купреса, Шујице и Ливна.

Ближи се крај старе године. Где ће ко дочекати и с каквим новим успехом почетак нове. И то су разговори који се мешају са читањем ратних извештаја. Коча Поповић је рекао: Дочекаћемо је у Теслићу. Морамо уништити непријатељско гнездо Прњавор-Теслић-Тешањ. Непријатељ је сабијен у ово неколико гарнизона и јако се утврђује. У Теслићу је седам пешадиских чета, две митраљеске, једна пуковнија, две батерије топова, један оклопни воз, док је у Прњавору смештено 400-500 усташа и 540 црнолегијаша. У Тешњу, пак, има свега две чете усташа и домобрана. Напашћемо их тачно на Нову 1943 годину! — закључио је Коча мирно.

Ужурбане припреме пред напад

У свим јединицама осећа се журба. Врше се озбиљне припреме. Све се обавља у највећој тајности и тишини. Човек би рекао да нема живе душе. Само што курири хитају кроз густу маглу носећи наређења јединицама. Понекад би се зачуо бат коњских копита или лупа на вратима неке сеоске куће — то су курири дивизије који питају мештане у којим кућама је смештена војска. У селу је иначе све мирно. Једино је будна стара Петранија, позната под надимком Нана. Целу ноћ молила се богу за партизане.

На раскршћу путева који воде за Теслић, четири партизана из Треће крајишке налазе се у заседи. Они већ четири часа непомично седе на том месту, јер су добили обавештење да једна група четника треба те ноћи да пође у Теслић и честита усташама Нову годину, носећи поздрав „горског штаба" поглавнику.

Борба је почела

Најзад је све било спремно. Јединице су добиле задатак — свако има свој сектор на коме треба да нападне. Четврти и шести батаљон Прве пролетерске бригаде и трећи батаљон Крајишника оријентисани су према Добоју и Тешњу, док су остали батаљони упућени на сам Теслић.

Борба је почела. Пови уговорени сигнали за напад били су сложни плотуни митраљеза крајишких и пролетерских јединица. Одјекнуше узвици „Урааaa". Били су то поклличи команданата који јуришају на челу својих батаљона. Штекћу митраљези, грувају бацачи, олово пара ваздух, а пролетери хитају један за другим и такмиче се ко ће први упасти у непријатељске бункере. Таму раздиру пруге светлости. Један од непријатеља је пао, ено — и други се хвата за груди, трећи посрће … Десетине њих већ леже мртви у бункерима.

Погибија пушкомитраљесца Ивана

И Иван пушкомитраљезац није заостао иза првих бомбаша. Он снажним гласом виче: „Бомбе, другови! Прати вас ваш Иван!" Око њега фијучу меци, али он иде даље. Не чује ништа и лети право на непријатеља који бљује ватру из „шараца".

Пролетери упадају у Теслић. Борба се полако стишава, али Иванов глас се више не чује. Један залутали метак погодио га је у груди. Били смо тада у центру града. Међу борцима се чује шапат: „Иван је погинуо!"

Прошао је Иван стотину окршаја и метак га ни окрзнуо није. Сада лежи са залеђеним благим осмејком којим нас је стално пратио. Другови су му одали последњу почаст.

Теслић је био наш. Заробљено је 38 непријатељских официра, међу њима и командант гарнизона Стјепан Бендер, усташки логорник, и преко 1.500 усташа и домобранаца.

Тако су пролетери дочекали Нову, 1943 годину.

Признање непријатеља

Павелић је био узнемирен тешким поразом који је задесио његове јединице у Теслићу. Он је већ 2 јануара послао свог доглавника Адем-агу Мешића да испита узроке катастрофе. Доглавник је Павелића обавестио о поразу и том приликом, говорећи о снагама Народноослободилачке војске, рекао: „Партизани су тако добро наоружани да сваки трећи носи митраљез или пушкомитраљез. У борби готово не употребљавају пушке, већ само митраљезе и бомбе. Војници су им врло млади, од 17-25 година, а међу њима је једна петина младих девојака, које су врло борбене. Опремљени су врло добро, а необично су дисциплиновани; њихова се снага не сме потценити. Пропаганда им је тако јака и опасна да је тешко наше домобране навести на борбу против њих. Према народу имају врло коректан однос. У Теслићу су разделили становништву храну и исплатили фабричке раднике, мада су они сами остали гладни. Народу дају храну, а они гладују, па их стога народ много воли. Обавештајна служба им је одлична, јер је потпуно истинита, дочим је наша обавештајна служба слаба, непоуздана и скоро се може рећи и да је нема."

Пролетери су се спремали за нове подвиге, срећни што су свом Врховном команданту другу Титу могли да пошаљу телеграм: „Срећна Нова 1943 година. Теслић је ослобођен".

Јелени у борбеној формацији

Високо у планинама Санта Круз, у Калифорнији, једна група планинара била је сведок дивног призора. Док су се пели планинским гребеном, они су на једној пространој ливади спазили овеће стадо јелена како мирно пасе. Изненада, стадо се ускомешало и подигло главе.

— У настојању да одгонетнемо узрок њихове узнемирености, — прича један планинар — претражили смо погледом целу околину и најзад, на крају ливаде, угледали смо две пуме како се шуњају с намером да нападну јелене. Очекивали смо, сасвим разумљиво, да ће јелени потражити спаса у бекству. Старији мужјаци, нарочито, могли би лако умаћи, али би у том случају оставили слабије на милост и немилост овим великим дивљим мачкама. Међутим, ниједан није побегао. Уместо тога, цело стадо је извело фантастичан маневар, маневар тако тактичан да је било задовољство посматрати га.

Пет највећих јелена постројило се у облику латинског слова V. Док су они то чинили, млађи мужјаци су оптрчавали око стада, прикупљајући га у центар, у једну збијену масу. Стадо се тако претворило у страшну борбену формацију, чије су убојно оружје претстављали велики рогови највећих јелена. Сви су се окренули према пумама и, сви као један, јурнули на њих.

Док су јелени у најбржем галопу тутњали према непријатељу, пуме су за тренутак оклевале, очевидно у недоумици, а онда, у паничном страху, што су брже могле, побегле. Био је то једини начин да се спасу. Јелени су се, у савршеном борбеном поретку, зауставили на крају ливаде и неко време остали у ставу ишчекивања. А онда, кад су били сигурни да је опасност прошла, растурили су се по ливади и наставили да пасу као и пре појаве непријатеља.

У потрази за бродом-ризницом

Војвода од Аргајла, који живи у Шкотској, одлучи једног дана да у шкотском заливу Тоберморију почне истраживања ширих размера. У том циљу изнајмио је веште гњурце, који су недељама, уз помоћ најмодернијих справа и апарата, претраживали морско дно. Наиме, пре три столећа, на томе месту је потонуо фламански град-ризница, који је био у саставу фламанске флоте. Брод је носио много златних дуката, плату војника и официра, чија је вредност износила око 30 милиона

фунти стерлинга. Прекопавање морског дна још није завршено. Али, ако се благо нађе, енглеско Министарство финансија очекује да оно уђе у његове ризнице. Војвода од Аргајла се противи овој жељи државних органа и тврди да би благо имало да припадне само њему, јер је у своје време Чарлс I поклонио олупину тог потонулог брода једном војводином претку.

Споменик захвалног стомака

Једног пролећног дана 1926 године стигао је у мало нормандиско место Вимутје један Американац који се уочи тога дана искрцао у Хавру. Носио је коферче у рукама, али није био трговачки путник, нити послован човек.

— Ја сам др Книрим, лекар из Њујорка, — објаснио је претседнику општине. — Годинама сам имао болестан желудац и трпео сам неподношљиве болове. Тада сам неочекивано пронашао лек.

— Какав је то лек? — заинтересовао се претседник.

— Камамбер, господине. Сир камамбер из ваше Нормандије! Само њему дугујем захвалност што сам поново у стању да доживљујем радости живота. Зато сам и дошао у Вимутје, да одам пошту проналазачу овог изврсног сира. Где се налази гробље на коме је он сахрањен?

Сада се претседник општине нашао на муци и почео је грозничаво да претура по глави …

— Легенда вели, — рекао је он најзад — да је сир камамбер пронашла сељанчица Марија Харел. Но, има их који тврде да је она само допринела да се широм Француске прочује сир који је, уствари, произвео један свештеник за време Револуције. Други кажу да је камамбер пронашла Маријина мајка …

— Не тиче ме се цепидлачење историчара! — прекинуо га је Американац. — Марија Харел, рекосте? Живела Марија Харел! Њој треба неизоставно да се подигне споменик!

Американац се машио за новчаник и извукао неколико новчаница, које је ставио пред занемелог претседника.

— За споменик … У име мог захвалног стомака!

Непуних 25 месеци после посете др Книрима, претседник Француске Републике Милеран открио је у Вимутјеу споменик сељанчици која је пронашла камамбер.

Споменик, који је надалеко пронео славу градића Камамбера, у коме је Марија рођена, порушен је за време последњег рата, али је поново подигнут свега неколико недеља после ослобођења. Још и данас многи туристи не заборављају да посете Вимутје и да обиђу споменик подигнут у славу проналазачице најбољег сира на свету.

ШЕТЊА КРОЗ СТИЛОВЕ

Романски и готски стил

Шта карактерише један стил и како ћемо разликовати сваки од њих? Шта је стил у декорацији?

Стил је израз духа, идеја и осећања једне епохе, којој су уметници тога времена дали одређен облик. Стил епохе може се препознати у једној столици, лампи, хаљини, грађевини.

Мотиви за украшавање позајмљени из природе налазе се у већини стилова. Они се разликују по начину како су изведени и у складу су са осећањима људи који су живели у то доба.

Намештај је у логичном односу с начином живота људи који су се њиме служили. Сваки детаљ говори о томе и утисак који на нас оставља један део намештаја вероватно је сличан утиску који бисмо имали кад би се неки човек или жена из тог времена појавили пред нашим очима у својој одећи и са својим навикама.

Стилови немају увек јасно изражене разлике; препознаћемо их „осећањем“ пре но што нам један карактеристичан детаљ открије њихово доба и порекло.

ПОСТЕЉА ИЗ XIII ВЕКА

СТОЛИЦА ИЗ XV ВЕКА

КРЕДЕНАЦ ИЗ XV ВЕКА

ПРОЗОР

После пропасти римског царства, папа је узео у своје руке управљање црквеним пословима. Епископи католичких цркава враћали су се са својих посета Риму и, задивљени латинским градовима и базиликама, доносили са собом планове и документа. Романска уметност владала је у Француској као и у Риму од V до XII века и састојала се од античких, оријенталских и византиских елемената. Њене главне карактеристике у архитектури су: пун свод, лук и стуб.

Машта уметника долазила је до пуног изражаја у детаљима украса. Зидови зграда су веома дебели, с подупирачима, и на њима је веома мали број прозора.

Унутрашњост је украшена мозаицима и везовима с геометриским шарама.

Као и људи, и уметност Средњег века је неуглађена и снажна. Намештај је практичан и без икаквог знака елеганције и удобности, лако је покретан и спреман да се у случају рата или номадске сеобе баци на кола. Сто се састоји само од једне даске постављене на ногаре, а око њега су столице једноставно истесане.

Невестински сандук, благо сваке породице, преко дана је служио као седиште, а ноћу, уз додатак покривача, као постеља. Био је украшен кожом или тканином протканом златом, у јаким бојама које су одговарале менталитету људи онога доба.

Скулптуре и украси су тешки и строги, или гротескни, а полутонови и ефекти сенке и светлости нису постојали.

✲

Творци готске уметности су Французи. Прве грађевине у готском стилу поникле су у Француској око 1150 године. После ране готске уметности, која траје до 1300 године, настаје позна готска уметност, која траје пуна два века.

Готска уметност нашла је најјачи израз у архитектури и вајарству, а слабији у монументалном сликарству, и то углавном само на прозорским окнима. До јачег изражаја дошла је и у минијатури.

Готска уметност је мешавина келтских и романских елемената. Њена карактеристика у архитектури је укрштање шиљастих лукова, нова архитектонска конструкција свода. Сви украси су у облику кругова или углова које чине пресеци тих кругова.

Архитектура готске епохе одликује се високим грађевинама, издуженим пропорцијама, многобројним сводовима и стубовима. Главни споменици готске архитектуре су цркве, катедрале, а и друге грађевине, као: палате, приватне куће, тржнице итд.

Јаки стубови и испреплетани лукови цркава као да су инспирисани снажним листањем кестенових шума које су тада покривале простране области.

За три и по века свога постојања, готски стил прошао је кроз више фаза. Главна грађевина је Богородичина црква у Паризу, из 12 века, и катедрале у Ремсу, Стразбуру и Амијену, из 13 века. Најлепши споменик француске позне готике је Палата правде у Руану, која потиче из 15 века.

Готско вајарство било је подређено архитектури и служило јој је као декорација. Фасаде грађевина, затим портали и капители стубова кипте од рељефа, кипова и орнамената.

У скулптури се веома много примењује стилизован винов лист и грожђе, фантастичне животиње, религиозни симболи, пресавијен пергамент, стилизовано цвеће.

Готски стил из Француске прешао је најпре у Енглеску, где је оставио добар број лепих споменика, а има их и у другим европским земљама. Најмање се у готском стилу градило у Италији, где су примењивани само његови декоративни елементи. И у нашој земљи има остатака готског стила, као што су палате на Хвару и у Трогиру.

Кућа у Средњем веку била је скривена иза огромног зида, а влажна земља око ње покривена песком или трском. Нема стакла, а и број прозора је врло мали. Огромне сале у дворцима су ледене и мрачне, скриње су гломазне, изрезбарене и украшене лепо измоделираним баглама од гвожђа. Скриња служи као орман, наћве, писаћи сто, постеља, као орман за одело, за накит итд. Затим се појављују одређени делови намештаја, ормани у више боја, ормани за посуђе из два дела. Постоје и клупе, затим столице украшене четвртастим комадима крзна, коже или тканине. Зидови и таванице украшавају се веома глатком таписеријом и везом (у Средњем веку вез је био главно занимање жена).

КУЋА ИЗ XIII ВЕКА

КАТЕДРАЛА У РЕМСУ

ФЕЊЕР ИЗ XV ВЕКА

Намештај се у Средњем веку покривао сликаним или везеним тканинама, а нарочито постеље. Оне су биле застрте завесама које су ноћу штитиле од промаје, а преко дана су се подизале.

Племићи су у својим кућама имали полице за посуђе чији је број преграда одговарао степену њиховог племства. На њима су стајале скупоцене чиније, пехари од злата, од рогова или скупоценог дрвета, кутије од изрезбарене слоноваче. Ове кутије спадају у ред скупоцених уметничких предмета Средњег века.

Живахан стогодишњак

Најстарији човек чије су године аутентично утврђене био је Данац Кристијан Јакобсен Дракенберг. Он је познат не само по дубокој старости коју је доживео, већ и по активности којом је цео његов живот био испуњен. Рођен 18 новембра 1626, Дракенберг се већ у тринаестој години отиснуо на море. Он се борио у три рата са Швеђанима, а доцније је службовао на трговачким бродовима разних нација. Кад му је било 68 година, ухвате га алжирски пирати и продаду као роба. После петнаест година робовања успео је да побегне. Вративши се у Данску, учествовао је у још једном рату против Шведске. Оженио се у 111-ој години, али је ускоро остао удовац. Умро је 9 октобра 1772, задржавши до последњег дана разборитост и живахност.

ВЕРОВАЛИ или не...

ЗАЉУБЉЕН У СВОЈЕ ИМЕ

Војвода Хенрик V од Сагана, у Шлезији, који је владао од 1343-1369 године, толико је волео своје име да га је дао својој шесторици својих синова.

ТОМ ЧИЗМА

Том Блек, из Неваде, у Америци, који је умро у 59-ој години, никад у животу није обуо ципеле, већ је стално носио чизме. Због тога је добио надимак „Чизма“.

ЗБОГ МАЛО ВОДЕ

Чист етилен гликол мрзне се на температури од минус 12,7 Целзијусових степени. Међутим, кад му се дода пет отсто воде, његова тачка мржњења спушта се на минус 21,1 степен.

ЧУДО ОД ДЕТЕТА

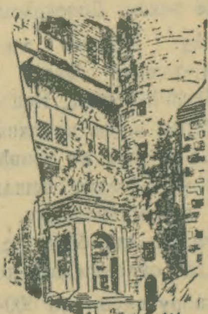
Хели Колтин из Расина, у Америци, почела је да пуже кад је имала свега седам дана.

ДРВЕНИ ЧАСОВНИК

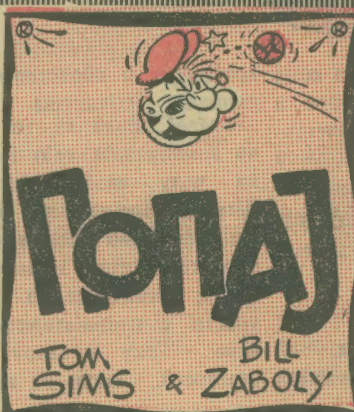
У музеју града Сјатка, у Русији, налази се један џепни часовник од дрвета који има три сантиметра у пречнику. Овај часовник, који је руски часовничар Браников начинио још 1827, радио је све до 1938 године. Сав механизам часовника начињен је од дрвета, а федери су му од бамбуса. Браников је израдио свега десет оваквих сатова, од којих је први, на коме је радио пуних шест година, био поручен за тадањег јапанског цара.

ЗАТВОР ЗА ГАВРАНОВЕ

У дворишту чувеног Марсебуршког замка у Немачкој био је 1480 године, по наређењу Тила фон Трота, саграђен камени затвор за гавранове. Власнику замка нестао је један скупоцен прстен и за крађу је оптужен неки слуга по имену Улрих. Мада је осумњичени порицао крађу, био је обешен. После његове смрти откривено је да је прстен „украо“ један припитомљени гавран, љубимац власника замка. Тада је Тило фон Трота наредио да се у дворишту сагради камени кавез и да се у њега затвори

гавран-крадљивац. Отада па све до 1863, значи пуних 475 година, у том затвору, који је добио име Гавранова кућа, увек је био затворен по један гавран.

АПАРАТ „ПРОНАЛАЗИ“ ИЗГУБЉЕНЕ КАБЛОВЕ

Сарадници енергетског института у Танвалду, у Чехословачкој, конструисали су апарат назван идентификатор каблова. Апарат емитује електричне импулсе и

према њима сигурно убележава куда се пружа тражени кабл, и то тада кад у другим, паралелним кабловима није искључена електрична струја. Апарат открива и изгубљени или заборављени кабл под земљом и утврђује било које место квара.

* * *

ТЕЛЕФОН БЕЗ СЛУШАЛИЦА

Често, приликом телефонирања, искрсне проблем: како се послужити апаратом — то јест окренути бројчаник и држати слушалицу — кад су руке заузете. У Чикагу, постављањем јавних говорница са специјалним телефонским апаратима, изгледа,

да је ово питање практично решено. Наиме, употреба оваквог телефона је, и поред заузетости руку, не само могућна, већ и врло једноставна. У телефонском апарату се налази скривен микрофон, који говорнику омогућује да говори, па и да чује глас с другог краја жице, не држећи притом слушалицу.

* * *

МАШИНА ЗА НИЗАЊЕ ПЕРЛА

У Чехословачкој је конструисана машина за низање перла. То је прва машина ове врсте на свету, а служиће првенствено за ситне перле, с којима је иначе ручни рад

врло спор и тежак. Ова машина наћи ће примену и у изради вештачког накита, нарочито у прављењу огрлица од стакла, вештачког бисера итд.

* * *

ЧАСОВНИК У БОЦИ

После више од годину дана рада, Енглез Норман Брукс, из Лутона, успео је да стави у боцу један часовник, који покреће мала електрична батерија. То је био врло деликатан посао.

Брукс је прво конструисао часовник изван боце. Затим је, постепено, део по део часовника преносио у боцу, док га није потпуно монтирао у њеној унутрашњости, служећи се притом, понекад, и врло прецизним хируршким инструментима.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

АНКЕТА О ГЛАВОБОЉИ

Боли ли вас глава? Ако је то случај, онда нека вас теши чињеница да у том тренутку тридесет и пет отсто градског становништва у свету осећа главобољу исто као и ви. До тог закључка, бар, дошла је анкета Медицинског факултета у Луизијани која је испитивала раширеност главобоље по разним градовима Америке и код разних слојева становништва.

На првом месту стоје студенти медицине: преко осамдесет отсто свих студената медицине пати од хроничне главобоље. Затим долазе пословни људи, нарочито директори великих предузећа — 77 отсто. Даље се ређају: припадници интелектуалних професија — 70 отсто, домаћице — 69, чиновници — 68, малопродавци — 58, радници — 55, итд.

Испитивања су показала да године и пол такође играју улогу. Млади више пате од главобоље него стари, а жене више него мушкарци. Главобољу има 70 отсто младића испод 20 година, али само 28 отсто људи од преко 60 година. Седамдесет и један проценат свих прегледаних жена пати од хроничне главобоље, у поређењу с 50 процената прегледаних мушкараца.

Ни брачно стање није без утицаја. Анкета показује да нежење више пате од главобоље него ожењене особе. У категорији нежења тај проценат износи 70,8, док је код разведених нешто мањи — 68,5. Међутим, удовци и удовице су у бољем положају, с процентом од свега 52,3.

Анкета је тако дошла до закључка да највише изгледа да ће бити поштеђен главобоље има мушкарац који је прешао 60 година и који се бави баштованлуком. То је навело један њујоршки лист да постави питање историчарима да ли се можда цар Диоклецијан није одрекао престола и отишао да сади купус само зато да би се спасао главобоље. Лист предлаже да се и о томе поведе анкета, што није нимало чудно кад се зна да се манија анкета шири у Америци попут — главобоље.

ВЕШТАЧКЕ ЖИВЕ ЋЕЛИЈЕ

Др Вирџинија Ивенс, лекар из америчког Националног института за борбу против рака, на једном састанку лекара изнела је мишљење да ће ускоро бити могућно одгајити у лабораторијама ткиво појединих органа, а затим заменити те органе у човечјем телу, ако се они, било из ког узрока, оперишу и уклоне. Она сматра да ће се чак и оболело срце моћи да замени новим, лабораториским срцем. Ови лабораториски органи — разне жлезде, срце, желудац или бубрези — не морају имати исти облик као природни, али би њихове функције биле истоветне. Они ће се добијати од културе истоветног ткива од кога је начињен и природни орган. Др Ивенс такође сматра да би се култивисањем здравог, као и оболелог ткива, например ткива оболелог од рака, лакше увидела разлика међу њима, што би можда довело и до ефикаснијег лечења ове болести.

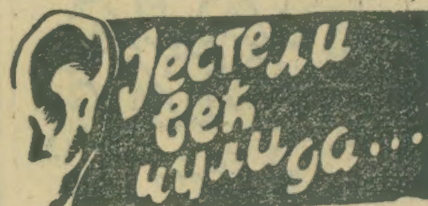
ПРВИ ГОРИЛА РОЂЕН У ЗООЛОШКОМ ВРТУ

У граду Колумбусу, у САД, у зоолошком врту рођен је први пут мали горила. Досад се сматрало да се гориле уопште не множе кад су у заробљеништву, па је овај случај изазвао велико изненађење међу природњацима. Малог горилу је први приметио један чувар, нешто после девет сати ујутру. Новорођенче је тешко дисало и чувар је, не предомишљајући се много, улетео у кавез и дигао га са земље, док је мајка лежала недалеко од њега. Међутим, ускоро је мали горила сасвим изгубио дах. Знајући да у таквим случајевима најбоље помаже угљен-диоксид, а како га није имао при себи, стао је да му дува у уста свој дах. После 15 минута мали горила је почео да дише. Одмах је пренет у инкубатор, где је после четири сата отворио очи.

Занимљиво је да се раније сматрало да зрелост код горила наступа тек око четрнаесте године живота; међутим, у овом случају мајка има 9 година, а отац 11. Исто тако није се знало колико женка носи младунче; сад је утврђено да је време ношења 259 дана. Гориле су, иначе, веома скупе, јер се тешко хватају, и то само док су младе. И њихов транспорт веома је тежак.

ПРЕЛАЗ ПРЕКО АНТАРКТИКА

У оквиру Међународне геофизичке године, једна британска експедиција спрема се да пређе преко целог Антарктика, остварујући тиме сан свих истраживача још од почетка овог века. Вођа експедиције биће Новозеланђанин Едмунд Хилари, један од победника Монт Евереста. Експедиција би пошла из залива у Росовом Мору. С друге стране кренула би друга британска експедиција, под вођством др Вилијама Фукса, која би стигла до Јужног Пола, и, према плану, састала би се с првом у јануару 1958 године.

... зеба, птица која је обично сива, бела, црна и црвена, постаје црна као угаљ ако се годину дана храни искључиво семеном од кудеље.

... за Гетеов седамдесети рођендан, 1824, град Бремен послао му је као поклон 20 литара вина старог пуних 200 година. Отада се то вино, стављено у бачве још 1624 године, није више точило све до тридесетих година овог века. Током векова вино је постало бистро као вода, а цена му се попела на више од милијарду динара.

... прво друштво за сузбијање алкохолизма код нас основао је доктор Риста Јеремић у Фочи, 1893 године. Друштво за борбу против алкохолизма у Београду основано је 1901.

... трипоксилон аурифронс, једна врста

осе, прави своје гнездо од иловаче у облику брижљиво и вешто израђене вазе.

... реч „школа“ дошла је од грчке речи „сколе“, која је имала више разних значења, као: 1) доколица, одмор, 2) клупа у вежбаоницама (гимназијама), на којој су се вежбачи одмарали после гимнастичких вежби, а доцније, седећи на њој, слушали предавања; 3) слободно време посвећено науци; 4) место где се учи, школа; 5) предавање; 6) школска свеска.

... гуахаро, птица која живи у Венецуели, једини је припадник птичјег царства који своје гнездо свија у пећинама.

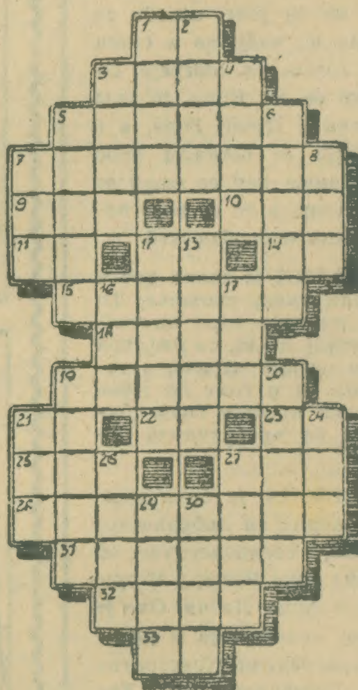
... за првог филмског глумца на свету сматра се париски позоришни глумац Емануел Марта. Он је, 1891 године, снимио у Екс-ле-Бену филм који је носио наслов „Како ћу научити да се возим на бициклу“.

... прву машину за предење начинио је, 1767 године, Енглез Џемс Хергрив, али њу су радници из предионице разлупали, бојећи се да ће због машине остати без посла.

Водоравно: 1) предлог; 3) звер из породице мачака; 5) презиме италијанског савременог композитора („Конзул“); 7) печена земља нарочитог облика и са украсним орнаментима; 8) страно мушко име; 10) раствор смоле у етеричним уљима; 11) богиња правде у старом Египту; 12) иницијали нашег познатог лингвисте; 13) упитна заменица; 15) град у Италији; 18) једна личност из романа „Понижени и увређени“; 21) показна заменица; 22) река у Аустрији; 23) предлог; 25) богиња плодности код старих Римљана; 27) презиме писца „Утопије“; 28) врста морске рибе; 31) једна од САД; 32) врста насеља; 33) слово грчке азбуке.

Усправно: 1) животиња из породице малих зверова; 2) малајско лудило; 3) део прибора за писање; 4) коралски спруд; 5) рударски гас; 6) Одисејева постојбина; 7) свеска; 8) свеза; 12) једна Ибзенова драма; 13) врста летилице; 16) лична заменица; 17) мочварно земљиште; 19) полуострво крај Дубровника; 20) врста електроде; 21) врста тешког оружја; 24) папагај; 26) речни рибар; 27) подмићивање; 29) страна мера за површину; 30) део пристаништа.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) тема; 5) сепија; 7) Саси; 8) алт; 10) трата; 12) ом; 13) реза; 15) рт; 17) лимун; 19) тил; 21) јела; 22) касаба; 24) зеба; 25) Ана; 27) Атила; 29) др; 30) Неда; 32) ак; 34) појам; 36) дуг; 38) нога; 39) тетива; 41) маса.

Усправно: 1) тесар; 2) епител; 3) ми; 4) аја; 5) Сар; 6) ало; 7) старт; 9) тмина; 11) Азија; 14) амеба; 16) тикет; 18) Уланд; 20) Лабин; 23) салеп; 24) запад; 26) арома; 28) Адонис; 31) Ајова; 33) кут; 35) ага; 37) гем; 40) та.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Петао и јаје

СЛ 1

Јовица је једног дана у свом дворишту нашао огромно јаје. Наравно, није имао мира док га није разбио. На његово запрепашћење, из јајета је излетео петао, који је одмах почео да гони радозналог Јовицу (сл. 1).

Најпре на дебљој хартији

СЛ 2

прецртајте петла, а затим га исеците по дебље обележеним линијама. Кад то учините, покушајте да од добијених делова саставите јаје.

Да је то изводљиво доказ је решење које вам дајемо на слици 2.

Банане и поморанџе

У једној заосталој земљи, где се трговало без новца, обичном трампом, утврђене су за воће следеће цене: десет поморанџи вредело је колико осам лимунова, 16 лимунова као 12 нарова, 4 нара као једна бресква (бресквама је била прошла сезона), а 6 бресака као 48 банана.

Можете ли сад да израчунате колико се банана добијало за пет поморанџи?

(Одговор: шест банана.)

Дашто ми ти дашто

1) Међ' коњима расло, међ' женама играло?

2) На врху је окато, на средини бокато, а језиком жерав зобље?

3) Одох на глави у Цариград?

4) По води броди, по суху ходи, а из куће не излази?

5) Сав свет обиђох, а један пањ не могу?

(Одговор: 1) сито; 2) ватраљ; 3) клинци у коњској потковици; 4) корњача; 5) своју сенку.)

Загонетне посетнице

Имате пред собом четири посетнице, које на први поглед изгледају као и све остале, јер садрже име и презиме свога власника. Међутим, кад слова из имена и презимена разместите другачије, добићете и занимање власника посетнице.

Покушајте да то прочитате на овим посетницама!

РАДОВАН ГИР

ДАРКО ПЕТРОВ

КОСТА Л. ЦЕЗАР

МИША ОЂАНОВ

(Решење: виноградар, доктор права, стаклорезац, машиновођа).

Одговорите одмах

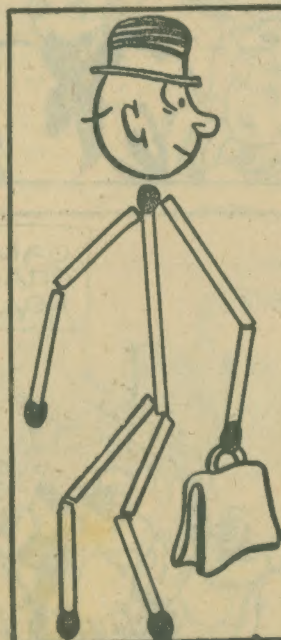
На постављена питања одговорите нам одмах, јер су више него лака:

1) Три врсте капа, поред осталог, носи наш сељак, а њихова имена почињу са ш. Које су?

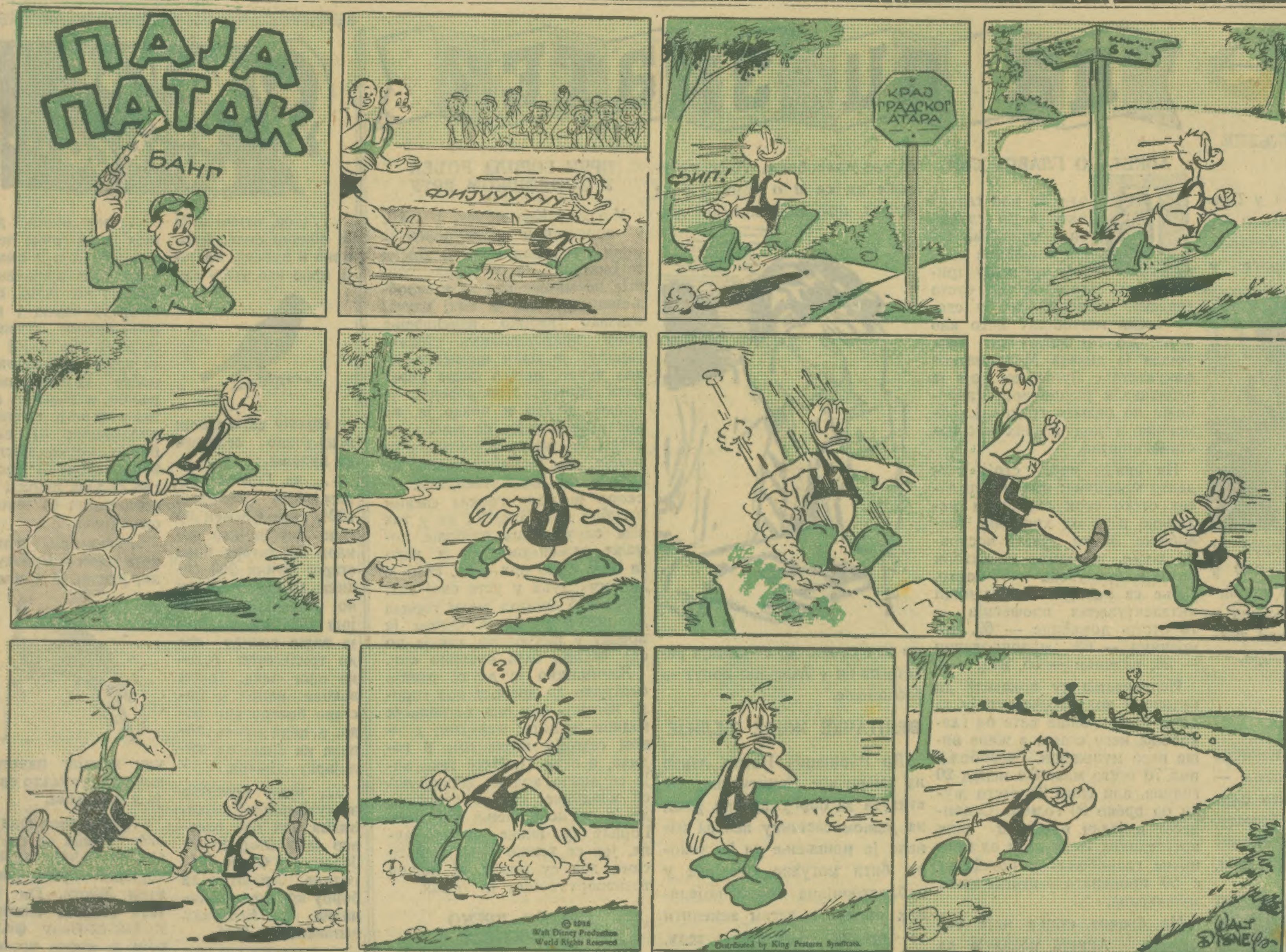
2) Пobројте шест плодова наших башта чија имена почињу са к.

(Одговор: 1) шајкача, шубара, шешир; 2) кељ, купус, кромпир, карфиол, краставац, келераба).

С мало труда...

Без много муке, с неколико шибица и два-три једноставна потеза оловком, начините овог смешног човечуљка, који неким послом жури са својом торбом!

ЊЕГОВА ЖЕЉА

— Ти си, Влајо, добро дете, — вели Белка. — Реци ми шта би желео да ти купим.

— Флауту, тетка Белка.

— Шта ће ти флаута кад не умеш у њу да свираш. То треба учити.

— Не умем, заиста, али баш зато ће ујка Паја морати да ми да сваки дан по десет динара само да не бих свирао.

ШИЉИН АУТОМОБИЛ

Пата: Требало би да видиш како је на синоћној претстави Шиља био срећан кад је мађионичар погодио број његовог аутомобила. Хвалио је мађионичара на сав глас.

Паја: Нисам знао да Шиља има аутомобил.

Пата: Ко каже да га има? Зато је и био толико задовољан.

ПОЗНАЈЕ ЈЕ

Мини: Хоћеш ли да се састанемо вечерас у седам код Позоришта?

Мики: Хоћу. Само ми реци кад ћеш доћи.

НЕ ПОМАЖЕ

Лекар: Јесте ли ставили топломер као што сам вам рекао?

Шиља: Јесам, докторе, и држим га све од јуче ујутру, па опет кашљем.

Који је ОДГОВОР тачан

ЗАТОП је:
географски термин
река у Србији
народни спорт
врста јела

ХАЛМА је:
муслиманско име
игра
планина на Цејлону
источњачки слаткиш

АЛБОНА је:
медитеранско цвеће
стари град
лука
модерна игра

ОДГОВОР

ЗАТОП је, како каже Вук у своме Рјечнику, куван и ситно исецкан дроб од живине, који се после попржи, па се после тога остави у чабрици и преко зиме, кад хоће ко да једе, извади се мало из чабрице и стави на тигањ па подгреје. Овако се, по Вуку, то јело прави у Црној Гори, а у Србији се оставља дроб од свиња кад се кољу за зимницу, и то се зове подробак, подробац итд.

ХАЛМА је грчка реч и значи скок, скакање. То је јапанска игра на шаховској табли, са два, три или четири играча, а састоји се у томе да једна страна преведе своје фигуре на противничка поља.

АЛБОНА је била римска варош на либурниској обали, североисточно од ушћа реке Раше, у Истри. То је данас Лабин. Она је била муниципија и република. Према Константину Порфирогениту, Хрватска се у једно време пружала на Приморју до утврђења (каструм) Албун.

Пустоловине малога Џонија морнара Томатраута и кинеза Шанг-Лина

УРОЂЕНИЦИ УСТВАРИ НИСУ ЏИНОВИ... ОНИ ХОДАЈУ НА ВИСОКИМ ЈАКИМ ШТАПОВИМА БАМБУСА!

ШТАПОВИМА БАМБУСА?

ДА, И ДОК СПАВАЈУ ОНИ ОСТАВЕ ТЕ СВОЈЕ НОГЕ ПРЕД КОЛИБАМА... БЕЗ ЊИХ СУ ОНИ БЕСПОМОЋНИ. САД НЕПРИЈАТЕЉ ЧЕКА ДА СУНЦЕ ИЗИЂЕ ПА ДА НАПАДНЕ НАШЕ СЕЛО!

ЗЛАТНИМ СЛОВИМА ЈЕ ЗАПИСАНО: „МУДРОСТ МОЖЕ ДА ДОСКОЧИ СВАКОЈ НЕВОЉИ, А ОЧАЈАЊЕ ЈЕ МАТИ НЕУСПЕХА!"

САМО СТРАХ ОД ВАТРЕ ИЗ ВАШИХ ПУШАКА СПАСАО НАС ЈЕ ДОСАД ОД СМРТИ ИЛИ РОПСТВА КОД ЉУДОЖДЕРА КОЈИ СУ ОПСЕЛИ НАШЕ СЕЛО... ОНИ САМО ЧЕКАЈУ ПОЈАЧАЊА ПА ДА НАС НАПАДНУ...

НАСТАВИЋЕ СЕ

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика", штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101 1-935, поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.